

У примітках теоретична дискусія триває. Максим Стріха пояснює, виходячи з яких принципів було перекладено той чи інший рядок. Ось що думає інтерпретатор-перекладач про незрозумілі слова Плутоса в першому рядку сьомої пісні: «Незрозумілі слова Плутоса вже протягом шести століть марно намагаються витлумачити коментатори. Можливо, що смислова затемненість цих слів має на меті просто налякати мандрівців».

Книжка «Здолавши півшляху життя земного...» є цінним та етапним вкладом в українську дантеану. Хочеться сподіватися, що Максим Стріха продовжить роботу, і тоді матимемо повний переклад Дантової «Комедії», здійснений людиною, яка не лише відчуває світ Данте, але й на високохудожньому рівні інтерпретує твір великого італійця для українського читача.

Роман ВЕРЕТЕЛЬНИК

Пітер Берк. Популярна культура в ранньомодерній Європі. – К.: Український центр культурних досліджень. – 376 с.

Якщо судити з назви, книга поважного британського дослідника, професора Кембриджського університету Пітера Берка не розрахована на широку читацьку аудиторію. У наш час, сповнений гострих суперечностей і нерозв'язних проблем, притаманних добі Постмодерну, опис культурних практик, світоглядних уявлень і цінностей, які від XVI ст. панували в культурі Європи, і репрезентують не виплекану в школах, університетах і храмах «велику традицію», а її «низький» підвид, існування якого забезпечувалося практикою повсякденного життя «безмовної більшості», – повинна зацікавити хіба що фахівців-фольклористів, що традиційно спеціалізуються на вивченні «народної» культури.

Однак пафос британського дослідника вкрай співзвучний чи не найголовнішому спрямуванню творчих роздумів сучасних представників гуманістики в найширшому розумінні цього слова. Із цього погляду вихідну методологічну позицію автора книги можна сформулювати як ствердження принципу єдності різноманіття, що визначає спрямованість сучасного поступу культури. Монологізм, однолінійність, жорсткість бінарних опозицій, такі звичні для світосприйняття культури доби Модерну, відходять у минуле. Натомість стверджується погляд на культуру як взаємодію різнорідних практик, уявлень, світобачень, які у своїй сукупності утворюють неповторну поліфонію.

На сторінках книги це багатоголосся складають субкультури селян і ремісників, гірників і пастухів, воїнів та моряків, жебраків та злодіїв. Яскраво представлений світ професійних «розважальників» – менестрелів, бардів, кобзарів, лицедіїв, скоморохів. Але це різноманіття творців та їх витворів, що репрезентували культуру «низів», не лише протиставляється «вченій культурі» еліти, а й зіставляється з нею. Справді, представники еліти теж були учасниками традиційних народних свят, фестивалів,

ярмарків. Пітер Берк особливо підкреслює активну взаємодію, що існувала між культурами «верхів» та «низів». Певна річ, ця взаємодія не була безконфліктною, і співвідношення між культурами еліти й простолюду історично змінювалося.

Якщо, резюмує Пітер Берк, 1500 року представники еліти зневажали простолюду, але поділяли його культуру, то 1800 року відстань між цими традиціями настільки збільшилася, що спричинила народження зацікавленості еліти до «відкриття» популярної культури, як екзотичної, і тому цікавої та важливої для самопізнання.

Сказане вище є важливою підставою для виведення проблем популярної культури за межі компетенції фольклористики. Попкультура стає предметом власне історії культури як поля, де зустрічаються різноманітні галузі гуманітарного наукового знання, де синтезуються зусилля істориків, літературознавців, мистецтвознавців, представників соціальної антропології, дослідників релігії тощо. Цей синтез вкрай актуальний з погляду проблеми розвитку сучасного гуманітарного знання в Україні.

Як зауважив нещодавно І.Дзюба (див. публікацію в «Дзеркалі тижня» за 26.05.2001), нам належить не лише розв'язати завдання, які вирішує людство на межі тисячоліть, а й ті проблеми, які інші народи вирішували у XVII, XVIII і XIX ст. Саме тому проблемне коло культури української нації має ширший вигляд й вирізняється складнішим рельєфом, ніж у інших сучасних народів.

А тому серйозний аналіз взаємодії різноманітних субкультур в межах єдиного європейського простору, здійснений Пітером Берком, не втрачає своєї злободенності й під час осмислення процесів, що відбуваються в нинішньому житті нашого суспільства.

Спостерігаючи за зусиллями нинішньої київської адміністрації з побудови «історії, яка нам потрібна», що здійснюється під виглядом «реставрації» Пирогощі, Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенського собору, Лядських воріт, я подумки зіставляю це з оцінкою П.Берком хвилі фальсифікацій історії, як симптомом хворобливого погляду на минуле *«крізь романтично-націоналістичні окуляри інтелігентів початку XIX століття»*.

Зрештою, зважаючи на ентузіазм, з яким нині обговорюється проблема «Україна – Європа», що супроводжується закликами «йти» або, навпаки, «тікати від Європи», відзначимо, що для британського дослідника історії європейської культури така проблема просто не існує. І це показово.

Європа, яку досліджує П.Берк, розташована у просторі від Ірландії до Уралу, просторі не лише географічному, а й, при всій різнобарвності регіонів, культурно єдиному. Для Берка немає проблеми «європейськості» України, як і будь-якого іншого регіону Європи, культура якого будується на спільних засадах християнського світорозуміння. Відтак природно, що серед персонажів, згадуваних у книзі, ми зустрічаємо й козаків, і гайдамаків, і кобзарів, і Олексу Довбуша тощо.

Але, з іншого боку, на жаль, проблеми «європейської України» для Пітера Берка не існує ще й тому, що, здається, Україна як така йому просто невідома. Тим-то мандрівні музики – сліпці, кобзарі, а так само й козаки, як пише автор, є феноменами «суспільно-культурного життя Росії», гайдамаки – «південно-східної Європи», а Олекса Довбуш діє в «Карпатах».

Усе це – багатозначний заклик, який нагадує про те, що для того, аби ствердити адекватний образ української культури в очах цивілізованого світу, нам необхідно докласти ще чимало зусиль. І тут досвід П.Берка надзвичайно важливий.

Попри вузькоспеціалізований предмет, дослідженню якого присвячено книжку П.Берка, її з користю для себе прочитає не лише дослідник історії культури в ранньомодерній Європі, а й гуманітарій, який намагається осмислити минуле й сучасне України як органічної складової частини того багатоманіття, що єднається на культурному полі Європи. А вишуканий виклад книги (це комплімент не лише авторові, а й перекладачам) зробить час, присвячений читанню книжки П.Берка, не лише плідним, але й приємним.

Вілен ГОРСЬКИЙ

Після філософії: кінець чи трансформація? / Переклад за редакцією В.В. Ляха. – К.: Четверта хвиля. – 2000. – 432 с.

Сучасна філософія – скажеш ці слова, і вже розумієш, що у них міститься пастка. Адже чи може бути «постмодерна» філософія «сучасною»? Так само – чи може мати статус «філософії» «постфілософія», що звістує про закономірний кінець («посткінець»?) своєї попередниці, а, може, й себе самої? Втім, можливо, це просто «інтел-провокація»?

За всіх обставин філософські тексти виявляються вміщеними у контекст доби. І хоч як би ми намагалися втекти від цього, занурившись у словесну гру з Платоном та Гегелем, навіть сам спосіб творення тексту має певний вплив на форму та зміст цієї словесної гри. Я вже не кажу про прагнення публічними філософськими роздумами домогтися професорського звання чи опублікувати книгу.

Проте навіть у Швеції чи Сполучених Штатах це дає різний ефект. Коли ж, особливо в контексті вимог ВАКУ, говорити про Україну, то неважко переконатися, що *філософія* як така й українська академічна «*філософія*» – речі важко сумісні; ось вам і такий собі невідомий Заходів гіперконтекст!

Так чи інакше, але філософські тексти, особливо полемічні переклади, що спрямовані «про» чи «contra», хоч-не-хоч, а сприймаються через низку «призм» реальної свідомості учасників філософських розмислів – такої собі «гуманітарної толоки». Утім текст (хоча й не будь-який) містить щось нерелятивне, постійне, присутнє і у свідомості автора, і у свідомості аудиторії. Що саме – це, зокрема, й є проблемою для всіх філософів – від Античності до Постмодерну.